HET GEBEURDE IN AMBOINA.

1623.

Daar alle oorspronkelijke stukken betrekkelijk het verraad door de Engelschen op Amboina in 1623 gepleegd, tot nog toe niet terug gevonden zijn [1], zoo zal het steeds moeijelijk blijven, om een onpartijdig oordeel te vellen over hunne al of niet onregtmatige veroordeeling.

Menigvuldig zijn de geschriften die hier over, voor en tegen, zoowel aan onze als aan de Engelsche zijde, zijn uitgekomen; doch, voor zoo verre ons bekend is, is het gevoelen van den Gouverneur-Generaal en Raden van Indië over deze zaak nog nooit openbaar gemaakt. Uit het volgende extract uit hunnen brief, die met alle ten processe gediend hebbende stukken met het jacht *de Haze*, in 1624 aan de Bewinthebberen in het Vaderland werd gezonden, leeren we dat kennen.

Wij zien daaruit, dat ze — hoewel het gepleegde verraad als "notoir" stellende — den gang dien de loop der zaken had, ten hoogste afkeuren; dat ISAACQ DE BRUYNE, die als Advocaat-Fiskaal de zaak vervolgde, zijn verstand beter had behooren te gekruiken en de overige leden van den Raad niet alles op hem — den Advocaat — hadden moeten laten aankomen.

Maar vooral is hoogst belangrijk hunne opmerking "dat men 't ri-
"geur van Justitie met de Nederlantse clementie (aen soo naburige
"natie) wel wat hadde behooren te matigen, insonderheijt daer sulcx
"sonder prejuditie van den Staet ende rechtsachtbaerheijt geschieden can,
"gelijck wij meenen hier wel had mogen geschieden."

Hoogst wenschelijk ware het geweest indien geschied ware, hetgene

[1] "Uit het Boek A. A. zijn verschillende stukken in het jaar 1654 ten behoeve der Engelsche zaken geligt, de Copijen bevinden zich in het boek F. F." Aanteekening in eene bundel losse papieren gevonden en in het oud Coloniaal Archief berustende.

wij omtrent deze zaak bij VALENTIJN [1] lezen: "De heer Landvoogd en zijn Raad zou zeer voorzigtig gedaan hebben, indien hij deze gevonnisten met de stukken en bewijzen na Batavia en die van Batavia dezelve zoo na het Vaderland en aan hun eigen natie overgezonden hadden." Het zoude ons Vaderland zeer veel onaangenaamheden bespaard hebben.

P. A. LEUPE.

In d' Heer SPEULTS missive van den 5den Junij, maer insonderheijt bij de nevensgaende examinatiën, confessien, depositien ende sustentie sullen UEd. mede sien hoe den Engelschen Agent GABRIEL TOUWERSON ende de rest van d'Engelsche residenten op Amboina, met hulpe van eenige der Japanders (die in UEd. dienst waren) mitsgaders onsen Maringo van de Swarten ende andere, geconspireert ende voorgenomen hadden 't casteel Amboina aff te loopen, item hoe dit verraet aen den dach gecomen is, mitsgaders hoe den Agent voornt. met noch negen andere Engelschen, soo cooplieden als mindere persoonen tot hem (die al t' samen den anderen op 't Heijlich Evangelium den eedt van getrouwichheijt gesworen hadden) mitsgaders noch thien Japanders ende den Maringo voornt. in Martio laetstleden op Amboina door de hant van de Justitie met den doot geexecuteerd sijn.

Wij wenschten wel dat in dese procedure den behoorlijcken stijl van rechte gevolcht, ende d' instrumenten van den processe met hare volcomen leeden ingesteld waeren geweest; ISAACQUE DE BRUYNE, die als Advocaet-Fiscael dese saecke vervolcht heeft, hem oock voor een rechtsgeleerde uijtgeeft ende daer voor aengenomen is, had zijn verstand anders in dese saecke behooren te laten blijcken, het schijnt bijcans dat den heelen Raet op de weerdicheijt van de BRUYNENS tijtel gerust heeft, hem alleen de documenten heeft laeten ontwerpen ende dat niemant van 't zijne ijet daer bij heeft durven voegen, maer sij den advocaetstijtel alles toevertrouwt hebben.

Wij en willen hier mede 't verraet in sich selven in 't minste niet verschoonen off verlichten, alsoo 't selve notoir genoech is, maer om

---

[1] IIde Deel (Amboinsche Zaken) bl 53.

partiale ende partidige (die daar niet ontbreken sullen) met bondige, wel ingestelde instrumenten de mont des te beter te stoppen. Eijndelinge soo dunct ons, onder correctie, dat men 't rigeur van Justitie met de Nederlantse clementie (aen soo naebuerige natie) wel wat hadde behooren te matigen, insonderheijt daer sulcx sonder prejuditie van den Staet ende rechts achtbaerheijt geschieden can, gelijk wij meenen, hier wel had mogen geschieden, 't is een quade krijgh daer 't al blijft.

d'Engelsen seggen hier openlijck ende durven in haer geschriften mede sustineren, dat haer volcq ten onrechten beschuldicht, veroordeelt ende geexecuteert sij, ende dat de confessien niet te achten sijn, alsoo, naer haer seggen, door 't vier ende 't water daer toe gedwongen sijn gheweest; sij hebben ons affgevoordert off wij de zake approbeerden off niet, ende uijt wat aucthoriteijt den Gouverneur SPEULT dese executie gedaen heeft; wij hebben daerop geantwoort gelijck UEd. in onse ende der Engelschen nevensgaende acten sien mogen.

De Gouverneur SPEULT hadde twee Engelse cooplieden, mede in dit verraet schuldich, op onse gratie gesurseert om op de goederen van d'Engelsche Comp^{e}. op Amboina sijnde, mede opsicht te nemen, welcke naderhant met *den Eenhoorn* herwaerts aengesonden sijn, waer van den eenen door quade toesicht van d' onse met een Engelschen schuijt in 't voorbij roeijen hier ter reede van boort geraect ende in d' Engelse logie gecomen is, om redenen vonden niet goet daerom vereijsch te doen; den anderen hebben wij met advijs van den Raet, op sijn ootmoedich versoeck ende verclaert leetwesen gepardonneert ende den President van d' Engelschen met alle sijne pampieren t' huijs gesonden, als pr. d'acte daervan sijnde breeder is blijckende.

In 't fort Batavia desen 3 Januarij A^{o}. 1624.

UEd. Dienstwillige
(*get.*) P. CARPENTIER,
FREDERICK HOUTMAN,
DEDEL,
MARTINUS SONCK.
JACQUES SPECX.
JAN VAN GORCUM.

N°. 1. Ed. Erntfeste wijse voorsienige zeer discrete Heeren, d'Heeren Bewinthebberen der Generale Oost-Ind. Comp. van de Vereenigde Nederlanden.

In 't jacht *de Haze* dat God beware tot Amstelredamme.